

Bu sayının hazırlanmasındaki katkılarından dolayı

Niûfer Timisi,
Gülseren Aksop,
Abdülrezak Altun,
Meltem Ağduk-Gevrek,
Bedriye Poyraz,
Funda Başaran,
Aslıgöl Gök,
Gülşay Emerce,
Nurcan Törenli,
Angora Reklamcılık Ltd.
ve
Ajans-Türk Basımcılık A.Ş.'ye
teşekkür ederiz.

kültür ve iletişim

Yapım - Üretim

AJANS-TÜRK Basın ve Basım A.Ş.

Necdet Evliyagil Cad. Ankara

Tel : (0.312) *278 08 24 □ Faks : (0.312) 278 18 95

<http://www.ajansturk.com.tr>

Kültür ve İletişim

Bir "Olağan Bilim" Dergisine Doğru

1

Yeni bir dergiyi tanıtan bir yazıda yanlış anlamalara meydan vermemek neredeyse imkansız görünüyor. İletişim, kültür eleştirisi ve toplumsal düşünce alanlarında hakemli bir akademik derginin çıkartılabileceğine inanan, bu iş için gerekli maddi kaynakları oluşturan ve bu işe belli bir enerji vakfetmeye kararlı insanlar olarak biraraya geldiğimizde herşey daha kolay görünüyordu. Oysa, ortaya çıktıktan sonra dergiyi okuruna tanıtmak ciddi güçlükler içeriyor. Sanırım "hakemli akademik dergi" kimliğinin taşıdığı (dar) teknik anlam ile "iletişim, kültür ve toplum" konularının kapsadığı (geniş) anlam dünyasının ilişkisi açıklanması gereken konulardan biri. Ancak öncelikle neden böyle bir dergiye ihtiyaç duyulduğuna ve dergiyi yayımlayanların eleştirelilik anlayışlarını belirleyen ilkelere değineceğim. Bu sayıda yer alan makaleleri tanıttıktan sonra, ikinci sayımız için, özellikle iletişim fakültelerinde çalışan, okuyan veya bu kurumlarda lisans üstü çalışma yürütenleri ilgilendireceğini düşündüğüm bir çağrıda bulunacağım.

2

Türkiye'de öteden beri, yüksek öğretim kurumlarının "özerklikleri, demokratiklikleri ve bilimsellikleri" ile ilgili derin şüpheler dile getirilmiştir. Akademik toplantılarda, poli-

Halil Nalçaoğlu

Editör

1 "Demokratiklik" ve "bilimsellik" konularını bu "giriş" yazısının kapsamını gereğinden fazla genişletmemek için bir kenara bırakıyorum.

tik söylevlerde, gündelik sohbetlerde, kısaca her yerde, "özerk, bilimsel, demokratik üniversite" sözlerinin bir kalıp cümle olarak kullanıldığını, öğrenci eylemlerinde bu klişenin *joker* talep haline geldiğini görüyoruz. Türkiye'nin bir bütün olarak geçirdiği çalkantı ve krizlere koşut olarak, gerçekten de, üniversitenin çok zaman kaybettiği, akademik sorumluluğunu tam bir "özerklik, demokratiklik ve bilimsellik" çerçevesinde yerine getiremediği söylenebilir. Ancak ben bu yazıda safça iki karşıt düşünsel kampın varsayıldığı, "özerklik," "demokratiklik" ya da "bilimsellik" tartışmalarını yeniden üretmek niyetinde değilim. Öyle görünüyor ki, bu taleplerin soyut klişeler haline dönüşmesi, bu alanlarda olsa olsa gösterişli bir başarısızlığı garantiliyor. Sonuçta bu özel başarısızlık hali, Türkiye üniversitelerini ve genelde akademikliği tanımlayan bir terminolojinin söylemsel ekonomisi içinde dourulması imkansız bir arzu döngüsü olarak sürekli karşımıza çıkıyor: "özerk, bilimsel ve demokratik üniversite istiyoruz!"

Bu taleplerin herşeyden önce *karşılanabilir taleplere* dönüştürülmeleri gerekiyor. Bunun için de "akademik özerkliğin" ne anlama geldiği üzerinde durmak gerekli.¹ Bence, "özerk üniversite" idealinin gerçekleşmesi önünde günlük politik baskılardan daha derinlerde yatan bir engel söz konusu. Bu engeli, akademinin ve akademik düşüncenin bir türlü cenderesinden kurtulamadığı tarihsel bir dizgenin ideolojik yapılaşmasında arayabiliriz. Bu dizge, akıl-bilim-üniversite özdeşlik ve sürekliliğini Aydınlanma perspektifinden kuran ve böylelikle aklı, bilimi ve üniversiteyi erişilmez bir boşluğun tam ortasına yerleştiren bir ideolojinin ürünü olarak tanımlanabilir. Akıl üzerine bina edilmiş bir kurum olarak akademinin, aklın kendi kendine attığı her tür dışsal yapı karşısında özerk varolabilme ayrıcalığını devralabileceğini varsayması hiç de şaşırtıcı değil.

Bugün aklın özerkliği varsayımının çeşitli platformlarda sorgulandığını görüyoruz. Biraz indirgemeciliği göze alarak, bu sorgulamanın arkasında, "evrensel bilgiyi" tanımlayan

değerler sisteminin, son yıllarda hızla dolaşıma giren "öteki" perspektiflerin sunduğu inandırıcı araştırma programları sayesinde sarsılmaya başladığı gerçeğini görebiliriz. Büyük çeşitlilik arzelmelerine karşın bu araştırma programlarının oydaştığı genel bir önermeden söz edilebilir: Akıl, tarihsel, coğrafi, ideolojik, kültürel (vs.) yapılardan özerk bir konumda olamaz. İşte tam da bu nedenle, bilim, bilimin uygulandığı yer olarak akademi, modernliğin tarihi boyunca kutsanagelmış duvarları dışındaki yapılardan bağımsızmış gibi düşünülemez. Yanlış anlaşılmasın: akademi siyasi baskılardan kurtarılabilir, kendine ayrılan maddi kaynakları kullanmada serbest bırakılabilir, kendi çalışanlarını hiçbir baskıya maruz kalmadan kendi seçebilir, adına "bilim" dediği pratiği, kendine dayatılan hedefler için değil de, "bilimin" gerektirdiği biçimde (yani, "olağan bilim pratiğinin" o an için geçerli ilan ettiği ilkeler doğrultusunda) uygulayabilir. Ancak üniversite aklın yarattığı hava boşluğunun tam ortasında "özerk" olamaz.

O halde, akıl-bilim-üniversite dizgesi, akademinin sorumluluklarını yerine getirmesi anlamında olası tek çerçeve olarak algılanmamalıdır. Bu düşünceyi, akli sadece belli bir düşünme pratiği türü (*species*) olarak kabul eden çağdaş bir eleştirel yaklaşımla (Derrida, 1983: 16) desteklemek istiyorum. Bu yaklaşıma göre, düşüncenin farklı türleri, hedefe yönelmiş aklın (*end-oriented reason*) yarattığı dar ve kültürmerkezci bakış açısını sorgulayabilir, irrasyonel ya da salt hedefe yönelmiş aklın ürünü araştırmaları kategorik olarak reddetmeden² yeni eleştirel açılımlar ortaya koyabilir. Bu eleştirel yaklaşımı esinleyen Fransız düşünür Jacques Derrida'ya göre, akademiye, özünde akıl üzerine bina edilmiş bir kurum olması gerçeğiyle çelişmeyen, önemli bir sorumluluk düşüyor: şu veya bu üst kurumdan bağımsız olmakla sınırlı olmayan ama aklın kendinden bağımsızlaşabilmesi olarak ifade edebileceğimiz türden bir özerkliği yürütecek bir "düşün cemaatinin" (*community of thought*) oluşumu. Bu cemaat, aklın özünü, Leibniz'in "akıl ilkesini"³ ve genelde *arkhe*'nin⁴ kendi-

2 Böylece anti-pozitivizmin çeşitli versiyonlarının ortaya koyduğu -zorunlu olarak daraltılmış- bakış açısının da dışına çıkılabilir.

3 *Nihil est sine ratione.* Leibniz'in bu önermesi farklı şekillerde Türkçeleştirilebilir. "hiçbir şey temelsiz değildir," "akla dayanmayan hiçbir şey yoktur," "varolma gerekçesi olmayan hiçbir şey yoktur" gibi. Bu üzerine çok şey yazılmış önermeyi anlarken önemli olan hangi çevirinin doğru olduğu değil, yapılacak hiçbir tercihin masum olmayacağını bilmesidir.

4 Derrida burada "*arkhe*" kelimesinin tüm anlamlarını ima ediyor. Türkçe'de "ilk" ve "ilke" kelimelerinin yakınlığının çağrıştıracığı üzere, burada kullanılan biçimi ile *arkhe*, ilk(e), başlangıçta yer alan, alta yatan, sonradan gelen şeylerin üzerine bina edildiği temel gibi anlamlar taşıyor. Ancak, tüm bu anlamları *Nihil est sine ratione* önermesindeki "*ratione*" kelimesinde odaklanan anlamlarla beraber değerlendirdiğimizde tam olarak kavrayabiliriz. Bu bağlamda iki anlam özel bir öneme haiz: akıl (*reason*; *Vernunft*) ve temel/yer (*ground*; *Grund*). O halde *arkhe*, herhangi bir ilke değil, belli bir tarih ve coğrafyası olan, çok özel bir perspektife işaret ediyor. (Batılı) Aklın perspektifi.

sinin ilk(e)selliğini sorgulayabildiği ve bu sorgulamanın ola- sı tüm sonuçlarını ortaya koyabildiği (Derrida, 1983: 16) ölçü- de özerk akademiden söz edebiliriz. Düşüncenin öne çıkarıl- dığı bu yaklaşımla beslenen bir eleştirelilik, kuşkusuz, bir yandan akıl ilkesini gereksinirken, öte yandan bu ilkenin öte- sine uzanacak, bir yandan "düşünce" kelimesinin ilk çağrışı- mının ağırlığına vurgu yaparken, diğer yandan kelimenin içerdiği "düş"ün sorgulamasına kalkışacaktır. Kısaca *arkhe* ve *an-archy* arasındaki farkın yaşamsal bir fark mı yoksa sadece bir nüans mı olduğuna yine ancak düşüncenin karar verdiği (Derrida: 18-19) bir eleştirelilikten söz ediyorum –bu eleşti- rellliği daha önce tanıtım broşürümüzde "akılın sınır ve im- kanlarının araştırılması yolunda her tür dogma karşıtlığı" olarak ifade etmiştik.

Kültür ve İletişim, "bilimsellik" ve "özerklik" gibi kav- ramların saf özler olmadığı düşüncesinden hareket ederek, Türkiye özelinde, akademik sorumluluk sahibi bir "düşün camaatinin" oluşumu yolunda atılmış somut bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda akademik bir dergi olmasına ve tüm çalışanlarının akademisyen olmalarına karşın, *Kültür ve İletişim*'in bir üniversite yayını olmadığına altını önemle çizmek istiyorum. *Kültür ve İletişim*, yukarıda anılan sorgula- ma sorumluluğunun bilincinde olan ve çalıştıkları alanda bil- gi üretimi ve dağıtımını konusunda bir eksiklik hisseden aka- demisyenler tarafından oluşturulmuş bir tür "düşün koope- ratifi" olarak tanımlanabilir. Bu söylenenlerden *Kültür ve İle- tişim*'i yayınlama kararı alanların akademik olmayı, üniversi- te üyesi olmakla özdeşleştirmedikleri, ancak daha genel bir sorumluluk alanının inşası gereğine inandıkları sonucu çı- kartılmalıdır.

3

Genel ilkelere değindikten sonra kısaca *Kültür ve İleti- şim*'in işleyişi üzerinde durmak istiyorum. *Kültür ve İletişim*'in çekirdeğini, tümü Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi öğ- retim üyelerinden oluşan, beş kişilik bir Yayın Kurulu oluştu-

ruyor. Yayın Kurulu çalışmalarını bir editör ve iki editör asis- tanı aracılığıyla yürütüyor. Editörün görevi, dergiye gelen yazıları bir ön değerlendirmeden sonra, alanlarında uzman hakemlere göndermek ve hakemlerden gelen değerlendirmeleri, Yazı Kurulu'nun da görüşünü alarak, bir raporla tekrar yazarlara ulaştırmak. Bu sürecin en önemli boyutu tümüyle anonim olması, yani, hakemlerin kimin yazısını değerlendirdiklerini, yazarların da yazılarının kim tarafından değeri- lenildiğini öğrenememeleri. Hakemler kimlerden oluşuyor? Kimlerin *Kültür ve İletişim* için hakemlik yapacağına nasıl karar verildi? Bu soruları yanıtlamak için *Kültür ve İletişim*'in yayımlanmasına karar verdiğimiz döneme, yani yaklaşık bir yıl öncesine dönmek gerekiyor.

İlk toplantılarını yapan "ön yayın kurulu" hakemlerin saptanabilmesi için bir çalışma başlattı. Bu çalışma sonunda *Kültür ve İletişim*'in kapsamı öngörülen alanlar ve bu alan- larda yayınları ile kendilerini kanıtlamış uzmanlar saptandı. Doğal olarak *Kültür ve İletişim*'in hakemlerinin büyük çoğun- luğu üniversite öğretim üyelerinden oluştu. Yayın Kurulu, aynı zamanda dergi için uluslararası düzeyde danışmanlık görevini de yürüten az sayıdaki yabancı akademisyen/hak- kem haricinde hakemlerin kimliklerinin açıklanmasının sakıncalı olacağına karar verdi. Bu nedenle, *Kültür ve İletişim* okurları, en azından ilk iki sayıda, bir "hakem listesi" göre- meyecekler.

Hakemlik kurumunun kuruluş ve işleyişi konusunda, *Kültür ve İletişim*'in ilk yönetim kadrosu adına bir duygumu- zu paylaşmak istiyorum. Hakemlik teklif edilen uzmanla- rın/akademisyenlerin olumlu yanıt oranları, görev alan hakemlerin yazıları değerlendirirken gösterdikleri özen, ve genelinde bütün "blind review" sürecinin, küçük aksaklıklar bir yana, planlandığı gibi yürütmesi bizi hem çok mutlu etti hem de içinde bulunduğumuz entellektüel atmosferin gerçek an- landa hakemli akademik bir dergi için hazır olduğuna dair inancımızı doğruladı. Bu kurumun başarıyla oluşturulduğu-

5
"Yerleşik kullanımıyla 'paradigma,' kabul görmüş olan bir model ya da örnek" (Kuhn, 1982:54). Kuhn bu tanımda "model" ya da "örnek" kavramlarını alışılmış anlamlarının dışında kullandığını belirtiyor.

nun bir diğer göstergesi, yazıları anonim olarak değerlendirilen pek çok yazardan alınan olumlu tepkiler olsa gerek. Son olarak, *Kültür ve İletişim*'in hakem desteğinin dinamik bir yapısının olduğunu, bu yapı içinde hakem sayısının sabit olmadığını vurgulamak istiyorum.

Kültür ve İletişim, akademisyenlerin "devam eden araştırmalarının sonuçlarını meslektaşlarına duyurmak için" kullanabilecekleri "teknik bir dergi" (Kuhn, 1982: 55) olarak da düşünülebilir. Bu anlamda *Kültür ve İletişim* Türkiye'de iletişim, kültür eleştirisi ve toplumsal düşünce alanlarında bir "olağan bilim dergisi" olmayı hedefliyor.

Thomas Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*'nda (1982) bilimle uğraşanların, toplumda varolan genel kanının tersine, oldukça rutin sayılabilecek bir pratikleri olduğunu söyler. Bu rutin pratikler arasında "önemli olguların belirlenmesi, olgu ve kuram arasında uyum sağlanması ve kuramın daha da aydınlatılması" (62) sayılabilir. Kuhn'un "olağan bilim" dediği pratik aslında bilim pratiğinin belli bir bölgesi olarak anlaşılmalıdır -olağan bilim, bilimin ta kendisidir. Açarak söyleyecek olursak, bilim, "olağan" ve "olağan olmayan" gibi iki farklı pratiğin toplamı değildir, bilim pratiği zaten olağandır. Yerleşik bilim yapma pratiklerinin değişmesi için radikal bir sıçrama, bilimsel soru sorma tarzını kökten değiştirecek yeni bir yaklaşım gereklidir. Ancak, bu sıçramanın da sonunda ortaya olağan dışı bir durum değil, yeni bir "olağan bilim" pratiği çıkacaktır.

Toplum ve insan bilimlerinde "olağan bilim" olarak tanımlanabilecek bölgenin doğa bilimlerinde olduğu kadar kesin sınırlara sahip olmadığını gözliyoruz. Bu nedenle bu alanlarda çalışan bilimciler, çalıştıkları alanın doğası gereği, yerleşik bilimsel soruları ve bilim yapmaya dair inançlarını doğa bilimlerine kıyasla daha sık dönüştürüyorlar. Ancak yine de, toplum ve insan bilimleri alanlarında Kuhn'un paradigma tanımını⁵ çok da fazla zorlamayacak düzenlilikler olduğunu söylemek mümkün. Bilimle uğraşanlar toplum ve in-

san bilimleri alanlarında, tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi, içine girdikleri araştırma programının zaten varolan kurum ve kurallarını zorlamadan, belli akademik ve kişisel bağımlılıklarla, belli alışkanlık ve inançlarla işlerini yaparlar. Bunda da şaşılacak bir şey yoktur. Bu karşılaştırmada asıl ilginç soru, toplum ve insan bilimlerinde "olağan bilim pratiğinin" nasıl dönüştüğüne ilişkin olabilir.

Toplum ve insan bilimlerinde "paradigmalar," zaman içinde doğrusal olarak değil eşzamanlı olarak ayrışıyor -farklı "olağan bilim pratikleri" farklı zaman dilimleri içinde değil, aynı zaman dilimi içinde farklı coğrafyalarda, farklı geleneklerde, farklı "ekollerde" bulunabiliyor. O halde bu saptamadan şöyle bir sonuç çıkarabiliriz: Toplum ve doğa bilimlerinde bilimsel sıçramalar doğa bilimlerinde olduğu kadar radikal hamlelerle gerçekleşmiyor. Buna karşın, toplum ve insan bilim dallarında yatay bir çeşitlilik, bir tür, terim yerindeyse, "sürekli (bilimsel) devrim" olasılığı söz konusu.

Kültür ve İletişim varlık nedenini işte bu "sürekli bilimsel devrim" olasılığından alıyor. "Teknik" bir dergi olmanın getirdiği dar, hatta kimi zaman kuralcı görüntü, "iletişim, kültür ve toplum" konularının kapsandığı anlam dünyası ile bağdaşır mı? Bu soruyu, bulunduğumuz yerin, eleştirelilik anlayışımızın ve temsil ettiğimiz/ettiğimize inandığımız kuramsal yaklaşımların ancak ortak bir jargon aracılığıyla paylaşılacağı inancı ile olumlu yanıtlamak istiyorum.⁶ Ama bunların tümünden önemlisi, biçimsel kuralların, kategorik olarak, imgelemlerimizin genişliğini etkilememesi gerektiği inancı ile bu soruya yine "evet" diyorum. Bu çerçevede, iletişim, kültür eleştirisi ve toplumsal düşünce alanlarında bir "olağan bilim dergisinin," Türkiye koşullarında, olağan dışı bir yenilik olduğunu düşünüyorum.

4

"Aklın sınır ve imkanlarının araştırılması yolunda her tür dogma karşıtlığı" olarak tanımladığımız eleştirelilik bir

6
Bulduğumuz yer, kuşkusuz Türkiye. Öte yandan, "Türkiye'nin, düşünsel anlamda bir ortak payda oluşturabilmesi için, anlamı kıldığı ve içinde anlam kazandırdığı çevre ile ilişkisi bağlamında okunması gereken bir gösterge olduğunu düşünüyorum. Bu okumanın farklı yöntemleri olabilir. Yayın Kurulu olarak Türkiye'yi okunabilir bir gösterge kılmak riskli bir yöntemini uygulamaya karar verdik; ki'nin İngilizce ve Türkçe olarak, iki dilde yazı kabul etmesi. Risk, İngilizce okuyamayan Türk okuru, bazı makalelerle sınırlı olarak, kaybetmek. Ancak İngilizce yazı kabul etmenin önemli kazanımları da var. Bunların başında yukarıda sözünü ettiğim çevrede, özellikle Türkiye ile benzer kültürel ve toplumsal deneyimleri olan bir çevrede okunabilmek ve bu çevreden kaynaklanan ve/ya bu çevre üzerine yazanların yazılarını olduğu gibi yayınlatabilmek.

7
David Morley ve Kevin Robins imzası ile 1997 yılı içinde yayınlanan *Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar* adlı kitabın Beybin Kejanlıoğlu tarafından kaleme alınan kapsamlı bir değerlendirmesini "Kitap Eleştirileri" kısmında bulabilirsiniz.

yandan Batılı anlamda akademik ilkelere sıkı sıkıya sarılmayı gerektirirken diğer yandan Türkiye'nin özgül tarihsel/coğrafi konumu gereği Batılı akademinin üzerinde durduğu temelleri sorgulama cesaretini göstermek anlamına geliyor. Biraz açacak olursak, bir yandan bilginin bir anavatanı olamayacağı görüşünü savunurken, diğer yandan bölgesel olana vurgu yapıyoruz. Sanırım birinci sayımızın içeriği önemli bir ölçüde bu vurguyu yansıtıyor. George Gerbner'in makalesini sona bırakmak kaydı ile bu sayımızın içeriğini oluşturan çalışmalarına tek tek değinmek istiyorum.

Eyüp Özveren'in "Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Kervan Ticareti" başlıklı çalışması, *Kültür ve İletişim*'in bu ilk sayısında gerek kuramsal kurgusunun sağlamlığı, gerekse ele aldığı konunun orijinallığı açısından öne çıkan bir makale. Özveren bu disiplinlerarası çalışmasında farklı disiplinlerin ürettiği farklı bilgi türlerinin yapısal özdeşlikler içerebileceğini gösteriyor bize. Yazar, özel olarak belirtmediği, ancak makalenin tümünde satır aralarında sezilen bu temel varsayımın pence-resinden, sıradan yaklaşımların salt iktisat ya da salt kültür söylemleri dolayısıyla kavramsallaştırdıkları kervan ticareti tarihsel görüngüsünü, bu farklı perspektiflerin analitik olarak örtüştükleri bir bölgede, imgelemimizde yeniden kuruyor. Bu kurgu içinde, bence farklı görgül alanlarda da denemesi mutlaka gerekli bir yaklaşımla, iletişim (kültürlerarası alış-veriş) iktisadî etkinliğin alt-yapısı olarak tanımlanıyor. Ticarî etkinliğin temel hareketi olan alış-veriş, iletişimin temel hareketi olan (mesaj) alış-veriş(i) ile hangi noktalarda karşılaştırılabilir? Piyasada dolaşan para hangi noktalarda dil gibi işlev görür? Bu ve benzeri sorular Özveren'in makalesinde yanıt buluyor. Ama bence daha da önemlisi, bu sorular "meşru sorular" olarak kayda geçiyor.

Şule Toktaş-Çelik detaylı bir literatür çalışmasından yola çıkarak, erkekegemen toplum kavramının hangi noktalarda yeniden kavramsallaştırıldığını irdeliyor. Bence bu çalışmanın en önemli bulgusu başlığında yer alan kadın sözcüğü-

nün tırnak içinde verilmesiyle okurun dikkatine sunuluyor ("*Paradigmatic Shifts in the Theory on Patriarchy: Subjectification of 'Women'*"). Toktaş-Çelik, bu özel kullanımınla feminist yaklaşımların sürekli gündemde tuttukları "kadın" kategorisinin, insanlığı tam ortasından ikiye bölen evrensel bir ortak payda oluşturamayacağını vurguluyor. Sözelimi, bu makalenin kavramsal çerçevesinin serimlediği türden bir paradigmatik sıçrama olarak kabul edebileceğimiz postkolonyal literatür içinde "kadın" kavramsallaştırmalarının sıkça sorgulandığını gözliyoruz.

Mutlu Binark, bu genel kuramsal irdemenin hemen arkasından çok özgül bir "kadın tasavvurunu" sorgulamaya davet ediyor bizleri. Binark, çıkış noktası olarak gündelik gözlem ve deneyimlerini almasına rağmen güçlü bir kuramsal destekle temel argümanını ortaya koyuyor: toplumsal cinsiyetle ilgili tasavvurlarımız çok katmanlı bir belirlenim mekanizması aracılığıyla işler. Bir öteki kimlik olarak "kadın," sadece tasavvurun sahibi "erkek" toplumsal cinsiyeti ile değil, ama aynı zamanda bu kimliğin içinde olduğu özgül "kimlik mekânının" yol açtığı uzaklık, masalsılık, egzotiklik, erotiklik vb. yapılar aracılığıyla da kurgulanmaktadır. Bu çerçevede, "Japon kadını" ya da "Japon kadın hareketi" gibi kavramlar, sadece içinde oluştukları toplumsal (resmi) tarihin erkekegemen kodlarıyla değil ama aynı zamanda bu tarihin çağdaş yeniden üretimlerine egemen olan kodlar aracılığıyla da belirlenmektedir. Bu hiç bitmeyen belirlenim döngüsü, Binark'ın argümanını takip edecek olursak, belli bir noktada, kuramsal bir pratik aracılığıyla kırılabilir.

Kültür ve İletişim'in birinci sayısının son makalesi, sıradan sosyal bilim (özellikle sosyoloji) pratiği içinde pek fazla sorulmayan, bu nedenle zihinlerde sorulabilir bir soru olarak fazlaca yer etmemiş bir soruyu yeniden gündeme getiriyor: "Protestan İş Ahlakı Hâlâ Varlığını Sürdürüyor mu?" Dergimize İngiltere'den katkıda bulunan Mahmut Arslan'ın bu makalesi son derece titiz bir kaynak taraması içeriyor ve ko-

nu ile ilgilenmek isteyen araştırmacılara yol gösterecek nitelikte değerlendirmeler içeriyor. Bence bu makalenin önemi, içeriğinin de ötesinde, sorduğu sorunun toplumsal düşünce alanında dogmatik sayılabilecek uyaşımından birini basit bir hamle ile aşmasında yatıyor. Bu uyaşım, kapitalizm-Protestan ahlâkı ilişkisini öne çıkaran Weberci yorumu, sadece "Marksist-olmayan" bir yaklaşım gibi kodlayarak evcilleştirmek şeklinde anlaşılabilir. Arslan bunu yapmak (yani hiçbir şey yapmamak) yerine "gidip bir bakmayı" öneriyor. En azından bu öneriye içtenlikle katıldığımı belirtmeliyim.

"The Stories We Tell" ("Anlattığımız Öyküler") başlıklı yazısı ile George Gerbner, bildiğim kadarıyla, ilk kez bir Türk dergisinde yayın yapıyor. Aynı zamanda dergimizin Uluslararası Değerlendirme ve Danışma Kurulu'nda görev yapan Gerbner, bu yazısında, insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olan öykü anlatma pratiğinin giderek bir insan ihtiyacı olmaktan çıkıp, çokuluslu şirketlerin kâr güdüsü ile yarattıkları bir kültürel çevre kirliliğine dönüşmesinden söz ediyor. Bu kirliliğin kaynağında ise televizyon var. İletişim alanında çalışanlar, Gerbner'in artık klasikleşmiş araştırma programını yakından tanırırlar. Ancak, Kültürel Göstergeler (*Cultural Indicators*) olarak bilinen bu araştırma programının uzun yıllardır ortaya koyduğu bulgu ve içgörülerin (*insight*), Gerbner'in kişiliğinde radikal bir eylemliliğe dönüştüğünün çok yaygın bir bilgi olmadığını düşünüyorum. Gerbner, kuram ve eylem arasındaki radikal sürekliliğin yaşayan en önemli temsilcilerinden biridir demek çok abartılı olmaz kanısındayım. "The Stories We Tell" yazısı, pek çok medya araştırmasının sormadığı, sorsa bile yanıtlanmadığı, "peki ne yapmalı?" sorusuna üç anlamlı öneri ile yanıt veriyor. Bu yanıtlardan biri "iletişim eğitimi" konusunda odaklanıyor. Gerbner, iletişim eğitiminin "piyasa için eleman yetiştirmek" veya "eleştirel ilkeler doğrultusunda eğitim vermek" açmazına kendi perspektifinden çok net bir yanıt veriyor. Çok kısa ifade edilmesine karşın Gerbner'in yanıtının Türkiye'de eğitim veren İletişim Fakülteleri için hayati önemde bir tartışmanın odak noktasın-

da yer aldığını düşünüyorum. İşte, yazımın başında sözünü ettiğim çağrı bu tartışma ile doğrudan ilgili.

Kültür ve İletişim ikinci sayısında bir "iletişim eğitimi" dosyası açıyor. Bu tartışmanın genel amacı, iletişim eğitimi ile ilgili her tür sorun tanımlamasına, çözüm önerisine ve model tasarımına bir platform oluşturmak, disiplin-içi, disiplinlerarası ve/ya disiplinler-karşıtı görüşleri biraraya getirmek. Tek bir soru tartışmanın ana eksenini oluşturuyor: "iyi bir iletişim eğitimi nasıl olmalıdır?" İletişim alanında olsun veya olmasın, Türkiye'de medya ile ilgilenen herkesi bu tartışmaya bir makale (7000 kelime civarı) veya kısa yorum yazısı (2000 kelime civarı) ile katılmaya davet ediyoruz.

İletişim, kültür eleştirisi ve toplumsal düşünce alanlarında hakemli bir akademik dergi, bu alanlarda çalışan akademisyenlerin ve bu alanlara ilgi duyan herkesin etkin katılım ve desteği ile yaşayabilir. Sizleri olağan dışı bir şey yapmaya, bu "olağan bilim dergisini" yaşatmaya çağırıyorum.

Kaynakça

Derrida, Jacques (1983). "The Principle of Reason: The University in the Eyes of its Pupils." *Diacritics* 13(3): 3-20.

Kuhn, Thomas (1982) *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. İstanbul: Alan.